

مسئله ششم
از دیدگاه مولومر

دکتر کاظم بازا فکن

نام کتاب: مسئله شر از دیدگاه مولوی
مؤلف: کاظم بازا فکن

تألیف: چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۵
تألیف: چاپ: و صحافی: الوان، ایمان
شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۷۰۰۰۰ ریال

صفحه آرای: هدیه حاج ابوالحسن

طراحی جلد: زری نجفی

مسئول تولید: شرعی

شابک: ۹۶۴-۳۰۴-۶۹۲-۷

شرکت چاپ و نشر بابل

دفتر مرکزی:

تهران، میدان استقلال، سعدی جنوبی، پلاک ۳،

طبقه سوم

تلفن: ۰۲۱-۳۳۹۲۳۹۵۹

نمابر: ۳۳۱۱۸۶۰۳

فروشگاه مرکزی:

میدان فلسطین، ضلع شمال شرقی، پلاک ۴ و ۵

تلفن: ۰۲۱-۸۸۹۲۱۹۸۰

نمابر: ۸۸۹۰۳۸۴۳

Email: intlpub@intlpub.ir

www.intlpub.ir

سرشناسه : بازا فکن، کاظم، ۱۳۴۲
عنوان و نام پدید آور : مسئله شر از دیدگاه مولوی، کاظم بازا فکن
مشخصات نشر : تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری : ۴۳۲ ص
شابک : ۹۶۴-۳۰۴-۶۹۲-۷

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۳ ق - دیدگاه در باره خیر و شر

موضوع : شعر فارسی - - قرن ۷ ق - - تاریخ و نقد

موضوع : خیر و شر در ادبیات

شناسه افزوده : سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین الملل

رده بندی کنگره : ۱۳۹۴ ب ۳ / خ ۹ / ۵۳۰۷ PIR

رده بندی دیویی : ۸۱۶ / ۱۳۱

شماره کتابشناسی ملی : ۴۰۷۱۹۰۱

همة حقوق محفوظ است. هر گونه نسخه برداری،
اعم از زیراکس و باز نویسی، ذخیره ی کامپیوتری
اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و
بررسی، اقتباس در گیومه در مستند نویسی و مانند
آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق
مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

۹	فصل اول کلیات و مباحث مقدماتی
۶۵	فصل دوم مفهوم‌شناسی خیر و شر
۸۱	فصل سوم راه‌حل‌های مسئله‌شُرور اخلاقی
۱۲۵	فصل چهارم راه‌حل‌های مسئله‌شُرور طبیعی
۴۰۹	فصل پنجم نتیجه‌گیری

نخستین هدف از تقریر این کتاب تبیین مسئله شرّ و راه‌حل‌های توجیه وجود آن از دیدگاه اندیشه‌پردازان مسلمان بویژه مولانا جلال‌الدین رومی است. وجود شرّور تعارض آشکاری با مسئله شرّ محض بودن، عالم مطلق بودن و قادر مطلق بودن خداوند دارد و می‌تواند راه را برای آمدن او اگر نه یا چون و چراها در این زمینه باز بگذارد. شاید نتوان دقیق مشخص کرد که این مسئله از چه تاریخی برای بشر مطرح بوده، ولی مسلم است که مواجهه انسان با آلام و رنج‌های سراسر اوان معتقدات او را سست می‌کند و آدمی را به این باور می‌رساند که شرّور با معیارهای عقلانی الهیات به معنی الاخص سازگار نیست.

متألهان معتقدند جهان زیر سلطه و سلسله موجود واحدی است که با «حکمت»، «قدرت» و «عدالت مطلق» بر آن حکم می‌راند. تضاد حکمت این است که این موجود واحد جهانی با نظام برتر و بیشترین خیرات و کمالات ممکن ایجاد کند؛ جهانی که خیر او محض باشد. اما در اولین نگاه به عالم، اموری را می‌بینیم که با ظالم خیریتی در بر ندارند و جنبه شرّ در آنها بیش از خیر خودنمایی می‌کند. این شرّور می‌تواند متافیزیکی باشد همچون نقص و شناخت نادرست نظام هستی، یا از امور طبیعی شمرده شود مانند سیل و زلزله، یا اخلاقی باشد همچون گناه، جنگ و جنایت. پرسش اصلی آن است که اگر عالم تحت سیطره چنین موجود کاملی است، چرا این همه شرّ در آن راه یافته است؟ چه کسی مسئول ورود آنها به عالم است؟ چرا عالم سراسر خیر نیست؟ چرا خداوند وجود شرّور را در عالم مجاز کرده است؟ این چون و چراها و ده‌ها پرسش دیگر مانند آن صفاتی از قبیل

توحید، عدل، سیر محض بودن، حکمت و قدرت مطلق خداوند را به چالش می‌کشد! طی قرن‌های اخیر بزرگان بسیاری به بررسی این مسئله و تبیین نسبت آن با برخی صفات خداوند پرداخته و در این باب سخن به تفصیل گفته‌اند. عده‌ای از فیلسوفان شر را امر عدمی و برخی امر وجودی می‌دانند و بر این باورند که اوصاف و صفات خداوند را می‌توان با وجود این قبیل شرور هم، از راه بیان عقلی و نقلی به اثبات رساند یا دست کم نشان داد که شرور تعارض عقلانی با صفات الهی ندارد. برخی دیگر بر آن‌اند که دفاع عقلانی از شرور و سازش میان آنها و صفات الهی افسانه‌ای، بیش نیست!

در این کتاب می‌کوشیم با اتکا به آراء اندیشمندان مسلمان بویژه مولانا جلال‌الدین رومی به واکاوی این مسئله و آثار و پیامدهای مثبت و منفی آن بپردازیم. مقصود ما لزوماً جانبداری از یک نظر خاص نیست، بیش از هر چیز بیان دقیق آراء مطرح شده در این خصوص مطمح نظر است. در عین حال، پرداختن به همه آنها امکان‌پذیر نیست، باک، اشاره گذرا بدان‌ها و تبیین تفصیلی دیدگاه مولانا هدف غایی ما بوده است.

این کتاب در پنج فصل این مهم را بررسی کرده است. فصل نخست به مقدمات کلی بحث، مانند بیان و طرح مسئله، پرسش‌های بحث، اهمیت و ضرورت موضوع و در نهایت به تاریخچه آن می‌پردازد. فصل دوم به مفهوم‌شناسی خیر و شر، ماهیت خیر و شر، تفاوت درد و رنج و بررسی انواع شرور اختصاص دارد. در فصل سوم راه‌حل‌های مسئله شر اخلاقی، رابطه شر و اختیار، تبیین مفهوم اختیار و راه‌حل‌های آن بررسی شده است. فصل چهارم به

ج: ای مسئله شتر طبیعی و تصور جهان برتر (نظام احسن) می‌پردازد و در فصل پنجم از همه مباحث طره‌جه نتیجه‌گیری شده است. ارجاعات متن که با نمادهای اختصاری همراه شد به شرح ذیل است:

م: مثنوی معنوی / اساس نسخه قونیه، به تصحیح عبدالکریم سروش (انتشارات علمی و فرهنگی، تهران، ۱۳۷۵).

ف: فیه ما فیه / تقریرات جلال‌الدین محمد رومی، برگرفته از تصحیح بدیع الزمان فروزانفر (نگارستان کتاب، تهران، ۱۳۸۱).

د: کلیات دیوان شمس تبریزی براساس نسخه دایک بزمان فروزانفر (دوستان، تهران، ۱۳۸۰).
س: مجالس سبعه به تصحیح و حواشی توفیق هاشم‌جانی (انتشارات کیهان، تهران، ۱۳۶۵).

خداوندا، این خدمت خُرد را از این خادم خاسر بپذیر و بد جان بلیل و طاهر بندگان بختیارت بویژه جلال‌الدین محمد، صلوات کریمانه و بی‌کرائت را نازل فرما.

هم طلب از تست هم آن نیکوی / ما کیمم اوّل توی آخر توی

هم بگو تو هم تو بشنو هم تو باش / ما همه لاشیم با چندین تراش.

والحمدلله وحده و صلی الله علی محمد و آله